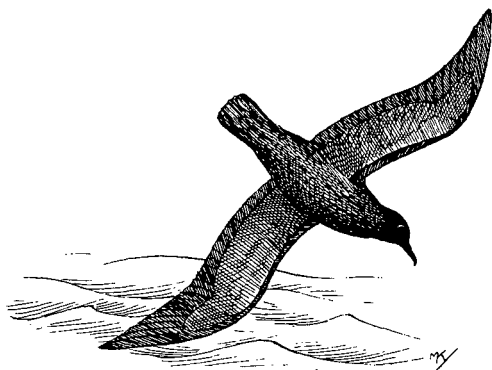

De tweede waarneming is heel anders: veel ruiger en woester. Het is ook een zeldzame waarneming: 'slechts enkele malen voor onze kust'. Dat is mooi; je kunt hem aan je verzameling toevoegen; je kunt ermee pochen; hij kan met vermelding van je naam opgenomen worden in de lijst met zeldzame vogels. Je denkt en passant aan de mensen in de kajuit, die koffie slurpend niet weten, wat voor bijzonders daar buiten gebeurt! Maar is dat nu allemaal wel zo bijzonder? Als we niet op die plaatsen waren geweest, dan zouden die vogels in dat plasje er toch

zijn geweest! En dan zouden die grauwe pijlstormvogels en die dwergmeeuwen ook laag over de golven hebben gevlogen, langs de veerboot. Ze waren er die morgen misschien ook al geweest, of de vorige dag, of twee weken geleden. En vorig jaar. Al eeuwen lang poedelen vogels in plasjes in onze gebieden en zwerven grauwe pijlstormvogels van de Falklands over de Atlantische Oceaan en verwaaien naar onze kusten. Zo maar! en waarom ook niet? Laten we ons nu niet verbeelden, dat we iets bijzonders gezien hebben.

Schreef Frits Maas in Natuurbehoud van november 1976 niet, dat de mens tegenover de natuur bescheidenheid zou sieren en dat hij het niet in het extravagante moet zoeken?

Trouwens waren die waarnemingen wel zo bijzonder? Waren ze eigenlijk niet gewoon alledaags? Ja ... maar wel fijn!

Tekeningen: M.J.C. Kolvoort

Adressen van de schrijvers:

Wie hoort het geschreeuw van de kievit?

door Hugh P. Gallacher

'In de comestibles-winkel hoort men het geschreeuw van de kievit niet'. Met deze uitspraak van een onbekende auteur is de kwestie van het kievitseieren-rapen op pregnante wijze aan de orde gesteld. Het rapen van kievitseieren is een sport die vooral in Friesland elk jaar weer vele duizenden mensen op de been brengt. En kieviten op de wieden - want het veroorzaakt een boel drukte, dat gezoek. Mèt de raap-campagne leeft ook ieder jaar de discussie op over de vraag of deze natuursport nu eigenlijk wel zo verantwoord is en nog van deze tijd.

Hoewel het niet precies bekend is wat een optimaal kievitenbestand voor Nederland

zou zijn en er nog onvoldoende cijfers zijn om lange-termijn ontwikkelingen in het aantalsverloop van de kievit te onderkennen, is het wèl duidelijk, dat de populatie van deze weidevogel in ons land beslist niet de pan uit rijst. Er is geen enkele aanwijzing dat de kievit te talrijk aan het worden zou zijn en een bedreiging zou vormen voor andere diersoorten. Eerder is het omgekeerde het geval: stadsuitbreiding, wegeaanleg, industrialisering e.d. verkleinen het weide-areaal, en deze ontwikkelingen zijn beslist niet gunstig voor de vogels. Populatie-dynamisch gezien is er dus niet de minste noodzaak tot regulerende maatregelen en dus ook niet tot het wegnemen van eieren.

De eierrapers brengen hiertegenin, dat hun ingreep weliswaar niet noodzakelijk is, doch ook niet nadelig voor de kievitenstand. De kievit die haar eieren heeft moeten afstaan, legt wel weer nieuwe bij (en doet dat desnoods nog een paar keer) zodat na sluiting van de raaptijd de vogels weer een voltallig legsel bezitten (Klomp 1951). Door de kievit eerst na een bepaalde datum rust en eieren te gunnen, wordt het broedseizoen kunstmatig vertraagd met een paar weken - hetgeen niet bezwaarlijk is, want (zo redeneert men) die vroeggelegde eieren zijn toch nooit erg succesvol en de omstandigheden waaronder de later geboren jongen opgroeien, zijn zelfs gunstiger (Klomp en Speek 1971).

Recentelijk zijn er onderzoeken verricht die er echter op wijzen, dat een vertraging van het broedseizoen wel degelijk nare gevolgen kan hebben voor de kievitenstand. Beintema (1975) merkt in een (niet gepubliceerd) RIN-rapport op, dat 'een gunstig effect van een kunstmatig verlaat seizoen biologisch gezien in hoge mate onwaarschijnlijk (is). In dat geval zou namelijk door natuurlijke selectie vanzelf een ontwikkeling plaatsvinden ten gunste van een later seizoen'. Hij toont aan dat onder invloed van het moderne agrarische beheer een vervroeging plaatsvindt van het productieproces in het grasland en dat dienovereenkomstig alle weidevogels hun broedseizoen vervroegen. De verschuiving bedraagt over de laatste decennia zelfs wel een week of twee, en moet gezien worden als een natuurlijke

aanpassing van de vogels. Deze vervroeging heeft onmiskenbaar 'survival value', aangezien de boer steeds vroeger het land intrekt met zijn snelle en vervaarlijke landbouwmachines en het vee ook steeds vroeger naar buiten gelaten wordt, waardoor de latere legfels en de later uitgekomen jongen voor een zeer groot gedeelte vernietigd worden. Van der Werf (1974) berekende, dat van de vroegere legfels (van vóór 19 april) 34% verloren gaat, van de latere legfels (van na 19 april) 50%, terwijl bij de legfels van na 1 mei het verlies zelfs opliep tot 64%. Het ziet er dus naar uit, dat met name de vroege legfels van toenemend belang worden om de reproductiegraad op een juist peil te brengen. Het wegnemen van juist deze eieren zal de kievit ons niet in dank afnemen!

Door Friese beoefenaars van de eierraap-sport wordt beargumenteerd, dat de nadelige gevolgen van hun optreden volledig worden goedge maakt door de zogenaamde 'nazorg'. Daarmee doelt men op het controleren van de legfels na de sluitingsdatum, het plaatsen van nestbeschermers of het markeren van de nesten (waardoor vertrapping door het vee of uitmaaaien wordt voorkomen) en het afschieten van kraaiachtigen (die, zoals bekend, ook wel eens een kievitseitje lusten). Nu beslaat het gebied in Friesland waar nazorg bedreven wordt, slechts ca. 10% van het totale Friese grasland, terwijl eieren geraapt worden op praktisch het gehele weide-areaal. Daar komt nog bij, dat ook buiten Friesland plaatselijk zeer intensief geraapt wordt, zonder dat er enige nazorg op volgt. Beintema concludeert dan ook: '(Het) is duidelijk dat nazorg in ca. 10% van het gebied nooit in staat kan zijn het effect van het verlaagde broedsucces door eierrapen te compenseren'. Sterker nog: nazorg heeft vaak eerder negatieve effecten. De voortdurende aanwezigheid van 'nazorgende' mensen in het veld brengt een grote verstoring teweeg, en dat terwijl de weidevogels vóór

alles rust behoeven. Bovendien, zo merkt Beintema op, geeft 'het plaatsen van stokken en nestbeschermers duidelijk de positie van de nesten aan, waardoor de kans op predatie vergroot wordt, ongeacht of dit nu door kraaien, roofdieren of door mensen gebeurt'.

Tot zover het biologisch voor en tegen van het eierrapen. De praktijk van de raapsport maakt dit volksgebruik ook al niet sympathiek. Het is immers een publiek geheim, dat het onder de eierrapers usance is om tevens de eieren van de grutto en de wulp mee te nemen. Een ander punt is dat, zoals bekend is, in Friesland het raapseizoen een volle week langer duurt dan in de rest van Nederland. Dit geeft de Friezen de gelegenheid om eerst buiten de eigen provincie (tot ver in Gelderland en Noord-Holland) kievitseieren te rapen - waarbij soms de eierrekken achter in de auto liggen - teneinde zich na de eerste sluitingsdatum op Friesland te kunnen werpen. En denkt u vooral niet dat het om 100 of 1000 eieren gaat, nee, jaarlijks worden er rond de 200.000 (tweehonderdduizend!) eieren uit kievitsnesten meegenomen. Slechts een klein deel hiervan is voor eigen consumptie bestemd, verreweg het grootste gedeelte vindt zijn weg naar de horeca-bedrijven (hetzelfde soort etablissementen waar men tijdens het jachtseizoen watersnippen-paté kan bekomen) en de delicatessenwinkels. Al met al levert deze handel de eierrapers een aardig sommetje op: in 1957 werd door de rapers in Friesland ongeveer f 40.000,— ontvangen, en ik vermoed dat dit bedrag dit jaar wel met twee vermenigvuldigd mag worden...

Ook opvoedkundig kleven er nogal wat bezwaren aan het rapen van kievitseieren. Maak kinderen maar eens duidelijk dat ze niet naar nesten moeten zoeken, dat nesten uithalen kwajongenswerk is, dat vogels hun eieren niet voor ons plezier leggen doch dat zij die eieren hard nodig hebben om de forse wintersterfte weer

enigszins te boven te komen, dat wij aardig moeten zijn voor onze vogels en ze moeten ontzien omdat ze het toch al zo moeilijk hebben in deze wereld - als wij tegelijkertijd toestaan dat op grote schaal kievitseieren geraapt en voor goed geld verhandeld worden.

Er zijn tenslotte ook nog internationale aspecten. Ingevolge een Beneluxovereenkomst hebben de betrokken landen zich verplicht ernaar te streven dat hun vogelen jachtwetten op elkaar afgestemd worden. Voor Nederland impliceert dit o.a. dat het rapen en verhandelen van kievitseieren afgeschaft zal moeten worden. Voor België, dat de jacht op de kievit beëindigd zal moeten worden. Enkele jaren geleden hebben onze zuiderburen geregeld, dat de jachttijd van 7 tot 3½ maand werd teruggebracht. Tijdens het door de Stichting Kritisch Faunabeheer georganiseerde symposium over het rapen van kievitseieren (Zutphen, 22 januari i.l.) vertelde de bekende Belgische vogelbeschermmer Roger Arnhem, dat een nog verder gaande verkorting van de jachttijd bevorderd zou kunnen worden door Nederlandse maatregelen om de raapsport te beteugelen. Belgische jagers redeneren immers: waarom zouden wij niet een paar maanden op de kievit mogen jagen zolang in Nederland per jaar nog 200.000 kievitenlevens in de kiem gesmoord worden? Een voor de kievit gunstige regeling in Nederland zou stellig positieve regelingen in België tot gevolg hebben.

Vanuit Friesland komt echter veel oppositie tegen een mogelijke beknotten van oude rechten. Toen staatssecretaris Meijer in 1975 de einddatum voor het eierrapen voor het gehele land, inclusief Friesland, bepaalde op 6 april, klonken zelfs dreigementen: als de Friezen hun gang niet mochten gaan, zouden ze ook niet meer bereid zijn om zich in te zetten voor de nazorg en de bescherming van de kievit. CRM krabbelde terug en verlengde in 1976 de raaptijd in Friesland met zeven dagen.

Wat zal de toekomst brengen? Ik denk toch wel, dat de eiersport zijn langste tijd gehad heeft. De koningin weigert de laatste jaren al het eerste kievitseï in ontvangst te nemen en vele autoriteiten hebben haar voorbeeld gevolgd. In 1976 organiseerde de Stichting Kritisch Fauna-beheer een enquête onder 82 vogelwerkgroepen, waaruit blijkt dat 80% van deze organisaties zich uitspreekt voor een geheel raapverbod. Op 2 december 1976 maakte de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels haar nieuwe standpunt bekend (tot die datum placht zij de Friese tradities te 'gedogen'): 'Uit diverse rapporten en berichten (...) is het bestuur van deze vereniging tot de conclusie gekomen dat door de gewijzigde agrarische productiemethoden het rapen van kievitseieren niet langer verantwoord is. In weerwil van het feit dat vooral in Friesland de unieke situatie is ontstaan dat uit de activiteit van het kievitseieren rapen bij een grote groep mensen een duidelijke positieve instelling ten opzichte van de vogelbescherming is ontstaan, meent het bestuur van deze vereniging niettemin te moeten aandringen op een al dan niet geleidelijke invoering van een geheel verbod op het rapen van kievitseieren' (persbericht 2-12-'76). Op 15 december 1976 wendde de Stichting Kritisch Fauna-beheer zich, gesteund door een aantal andere organisaties, tot de staatssecretaris van CRM met het dringende verzoek om een eind te maken aan

de eierraap-sport en de kievit elke mogelijke bescherming te verlenen. Ook de Stichting Het Vogeljaar heeft zich in deze zin geuit. CRM is niet onwelwillend: men heeft reeds toegezegd om in een tussentijdse wijziging van de Vogelwet (die wellicht dit jaar nog aan de Tweede Kamer zal worden voorgelegd) een volledig verbod op te nemen op de handel in kievitseieren.

Ik weet, dat veel Friezen een werkelijke liefde voor de kievit bezitten - ik bedoel: geen liefde die door de maag gaat. De Nederlandse vogelbeschermers kunnen met deze Friezen de handen ineen slaan om pal te staan voor het welzijn van de kievit. Zij hebben het geschreeuw van de kievit verstaan!

Foto: G. M. Kaan, Den Haag
Adres van de schrijver:

VERWIJZINGEN

- Beintema, A. J. 1975 De betekenis van eierzoecken en nazorg voor de bescherming van weidevogels, RIN.
Klomp, H. 1951 Over de achteruitgang van de Kievit, *Vanellus vanellus* (L.) in Nederland en gegevens over het legmechanisme en het eiproduktievermogen, *Ardea* 39: 143-182.
Klomp, H. en B. J. Speek 1971 Survival of young Lapwings in relation to time of hatching, *Bird Study* 18: 229-231.
Werf, D. v. d. 1974 Invloeden van agrarische methoden op de weidevogelstand, RIN.

EUROMEX

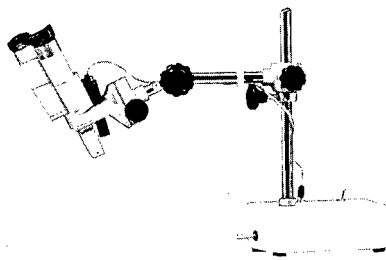
MICROSCOPEN EN STEREOMICROSCOPEN

Met een stereomicroscop gaat er een nieuwe wereld in de natuur voor u open.

Prijzen vanaf f 298,- + 18% BTW

Op aanvraag zenden wij u gaarne onze folders van microscopen, stereomicroscopen en microtomen

EUROMEX
van Dortmundstraat 18 - ARNHEM - tel. 085-421251
nieuw adres vanaf 1 mei 1977: Josef Israëlslaan 6 - Arnhem

STEREOMICROSCOOP BM
ook een ideale preparatoerloop
Prijs f 585,- + 18% BTW